

Kuzey Kore Örneği Üzerinden Bir Nükleer Strateji Tartışması ve Olası Nükleer Senaryolar

Dr. Öğr. Üyesi Emre Gündoğdu, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İ.İ.S.B.F., Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Soğuk Savaş döneminde nükleer silahların kullanımına ilişkin temel strateji olan ‘*nükleer caydırıcılık*’, ekonomi alanından ödünç alınan bir mantığa göre işlemektedir: Olası bir nükleer savaşın yaratacağı yıkım öylesine büyüktür ki stratejik bir savaş başlatmayı tasarlayan politik karar alıcılar, bu tür bir savaş başlatmaktan dolayı katlanılacak ‘*maliyetin*’, söz konusu savaştan elde edilecek ‘*faydayı*’ her durumda aşacağına bilincindedir. Olası bir topyekün nükleer saldırı sonucunda düşmanın nükleer altyapısının tam anlamıyla yok edilemediği bir durumda, düşmanın ‘*misilleme*’ yapma olasılığından kaynaklanan bu potansiyel maliyet, tarafları ‘*nükleer satrançta*’ hamle yapamaz duruma getirmektedir. Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği arasındaki rekabeti ifade eden Soğuk Savaş’ın ‘*soğuk*’ kalmasının temel nedeni olan bu hareketsizlik mantığının, ‘*yeni nükleer güçler*’ olarak ifade edilen devletler açısından geçerli olup olmadığı birçok araştırmacı tarafından tartışılmaktadır. Diğer bir deyişle, ‘*nükleer silahlar*’ ile ‘*barış*’ arasında deterministik bir ilişki olup olmadığı hususu, günümüzün nükleer bağlamdaki tartışma konularının başında gelmektedir.

Yeni nükleer güçler içerisinde davranışlarının öngörülebilirliği ve rasyonelliği en tartışmalı olan aktör Kuzey Kore’dir. Günümüzde Kuzey Kore’nin benimsediği nükleer stratejinin ne olduğunu ve bu doğrultuda ortaya çıkması muhtemel olası nükleer senaryoları sırasıyla ‘*rasyonalite*’ ve ‘*kazara savaş olasılığı*’ kavramları üzerinden değerlendirmek yerinde olacaktır:

Birinci olarak, Kuzey Kore’nin nükleer silahlarını hangi strateji (caydırıcılık, askeri zorlayıcılık, pazarlık vs.) bağlamında geliştirdiği sorunsalı Pyongyang rejiminin ‘*rasyonel*’ olup olmadığı üzerinden tartışılabilir. Bilindiği üzere, İran ve Kuzey Kore gibi şer ekseni içerisinde veya haydut devletler kategorisinde değerlendirilen devletler, Amerikan düşünce biçiminin ‘*rasyonalite*’ tanımının dışında kalmaktadır. Bu tanım, Soğuk Savaş boyunca Amerikan nükleer stratejistleri tarafından çokça tartışılmış olan ‘*kabul edilemez maliyetler*’ kavramının algılanış biçimiyle yakından ilişkilidir. Şöyle ki, hedeflerine ulaşmak için çok ağır bir bedel ödemek konusunda istekli olan devletler Batı tipi rasyonalite tanımı açısından irrasyonel olarak değerlendirilmektedir. Bu noktada Pyongyang rejiminin

katlanmayı göze alabileceği maliyet, gerçekten de Amerikan düşünce sistemindeki “*maliyet*” anlayışının ötesinde olabilir mi sorusu akıllara gelmektedir. Daha somut olarak belirtmek gerekirse, Pyongyang rejiminin kendi varlığının devamını yüzbinlerce insanın ölümüne tercih edebilme olasılığı, Birleşik Devletler’in Kuzey Kore’ye yönelik olarak geliştireceği nükleer stratejinin birinci sorunsalıdır. Bu sorunsal, nükleer stratejinin ilk yıllarında özellikle oyun teorisyenleri tarafından ortaya konulmuş olan bir argüman çerçevesinde tartışmaya açık görünmektedir. Buna göre, taraflardan biri kendisinin her türlü ölümcül sonuca katlanmayı göze alabilecek ölçüde çılgın ve irrasyonel olduğu konusunda rakibini ikna edebilirse ona boyun eğdirebileceğini bildiğinden dolayı aktörler bu imajı sürdürme eğilimine sahiptirler. Pyongyang rejimi de belirli periyotlarla nükleer test gerçekleştiren dış dünyaya kapalı bir diktatörlük olması yönüyle bu imaja sahip görünmektedir. Fakat rejim gerçekten de ansızın ve hesapsız bir biçimde komşusu Güney Kore’ye veya herhangi bir devlete karşı bir stratejik savaş başlatabilecek kadar “*çarpık*” bir dünya görüşüne sahip midir?

Bu sorunun yanıtına Kuzey Kore’nin çeşitli zaman dilimlerinde gerçekleştirdiği nükleer testlerin amacı ve boyutunu göz önüne alarak ulaşmaya çalışmak yerinde olacaktır. Kuzey Kore’nin 2006, 2009, 2013 ve 2016 yıllarında gerçekleştirdiği nükleer testlerin bir yandan olası bir Amerikan misillemesini tetiklemeyecek ölçüde sınırlı olması, diğer yandan hem rejimin Birleşik Devletler ile olan pazarlık masasındaki hem de ülke içerisindeki pozisyonunu güçlendirmesi ve son olarak rejimin “*çılgınlık*” imajını sürdürmesi bakımından rasyonel olduğu görülmektedir. Pyongyang rejimi açık bir biçimde, Amerikan askeri müdahalesini tetiklemeyecek ölçüde yumuşak; nükleer tehditlerinin inandırıcılığını arttıracak ölçüde ise sert hamleler gerçekleştirdiği bir yelpaze üzerinde hareket etmektedir. Bu noktada, Pyongyang rejiminin gayet rasyonel bir biçimde “*birinci vuruş belirsizliğini*” benimsediği ileri sürülebilir. Şöyle ki, Pyongyang rejiminin sahip olduğu mevcut silah stoklarının sınırlılığı dikkate alındığında, ülkesini bir Amerikan/NATO konvansiyonel işgalinden caydırmanın tek yolu, bu silahları “*ilk kullanan taraf olma olasılığını*” sürdürmek ve bunu düşmanlarına hissettirmektir. Bu doğrultudaki bir nükleer strateji, her ne kadar sonucunda kendisine mağlubiyet getirecek de olsa, düşmanlarının ancak ve ancak çok yüksek maliyetlere katlanarak elde edebilecekleri bir tür “*Pirus zaferi*” vadettiği için rasyonel bir tavır olarak görülmektedir. Elbette ki bu noktada rasyonelliğin bir ölçüsü olarak rejimin nükleer silahları kullanma niyeti olmadığı halde bu silahları kullanma “*olasılığını*” sürdürmesinden söz edildiğini belirtmek gerekir. Diğer bir deyişle, rejimin gerçekten rasyonel olarak tanımlanması için, her ne kadar dış dünyaya yansıtmasa da, bu silahları aslında hiç kullanmama niyetine de sahip olması gerekmektedir. Ne var ki, Pyongyang rejiminin kendisinin devrilme olasılığının doğduğu bir ortamda, sahip olduğu nükleer stokları bir “*son çare*” olarak kullanmayacağına bir garantisi yoktur. Bu yönüyle Kuzey Kore rejiminin Batı tipi bir rasyonalite

anlayışına sahip olduğunu kesinlik içerisinde ortaya koymak güçtür. Fakat rejimin kendi çarpık dünya görüşünü sürdürmesine rağmen, en azından Amerikan nükleer stratejisinin mantığının farkında olduğu öne sürülebilir. Diğer bir deyişle, rejimin benimsediği nükleer stratejinin Batı dünyasının benimsediği nükleer strateji ile (caydırıcılık stratejisi) örtüşüp örtüşmediğini ampirik olarak test etmek güç olsa da, gerçekleştirdiği nükleer testlerin amacı ve kapsamı bakımından en azından Batı dünyasının nükleer stratejiye ilişkin düşünce biçimini anladığına ve bu doğrultuda hareket etmeye çalıştığına dair ciddi ipuçları mevcuttur.

Kuzey Kore'nin nükleer silah programına ilişkin tartışılması gereken ikinci husus *‘kazara savaş’* olasılığıdır. Pyongyang rejiminin nükleer stratejiye bakış açısı yönünden Amerikan düşünce biçimine sahip olduğunu varsayalım. Bu durumda nükleer barış garantisi altında mıdır? Diğer bir deyişle, Kim Jong Un'un rasyonel bir diktatör olması durumunda uluslararası güvenliğin istikrarı bakımından bir nükleer tehlike söz konusu değil midir? Bu sorulara olumlu cevap vermek, Kuzey Kore'nin rasyonalitesine ilişkin olumlu bir varsayıma rağmen güçtür; çünkü Kuzey Kore rejiminin bilinçli olarak değil, fakat kazara olarak ne gibi nükleer felakete yol açabileceğini kestirmek güçtür. Çünkü birçok nükleer araştırmacının yeni ve potansiyel nükleer güçlere ilişkin olarak vurguladığı üzere, söz konusu devletlerin nükleer silah stokları *‘Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu’* (IAEA) denetimi altında olmadığı için, nükleer silahların ve bu silahlara ilişkin çeşitli teçhizatların ne ölçüde güvenli ortamda tutuldukları kuşkuludur. İkinci tehlike, Kuzey Kore'nin bilhassa Güney Kore ile olan coğrafi yakınlığının kazara savaş olasılığını arttırmasıdır. Çünkü bu devletler hatalı bir balistik füze saldırısı raporunun gerçeği yansıtıp yansıtmadığını teyit edebilecek/değerlendirebilecek zamana sahip olamayacaklardır. Üçüncü tehlike ise yine birçok araştırmacının vurguladığı üzere, rejimin nükleer silahlar üzerindeki merkezi denetiminin gelecekteki durumuna ilişkindir. Kuzey Kore diktatörlüğü, herhangi bir iç karışıklığa mahal vermeyecek ölçüde *‘katı’* bir rejime sahip olsa da, baskı rejimine dayalı bu *‘iç istikrar’* ile bir rejimin demokratik olmasından kaynaklanan bir *‘iç istikrar’* benzer potansiyeller içermez. Dolayısıyla rejimi devirmeye yönelik bir ülke içi girişim (örneğin bir askeri hizipleşme) nükleer silahlar üzerindeki merkezi denetimi ortadan kaldırabilir. Kuzey Kore'ye ait nükleer füzelerin üzerindeki disiplinin bozulmasıyla birlikte ülkedeki devrimci grupların bu silahları ele geçirmesi uluslararası güvenlik açısından çok büyük bir belirsizlik/tehlike doğuracaktır.

Bu bilgiler ışığında, Birleşik Devletler açısından Kuzey Kore'ye yönelik olarak ne tür bir nükleer stratejinin optimal düzeyde fayda sağlayacağı sorusu akıllara gelmektedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, rejimin doğrudan askeri müdahaleyle devrilmediği her hamle (sözlü tehditler, ekonomik yaptırım vs. gibi) Kuzey Kore'nin iki açıdan lehine olmaktadır: Birinci lehte durum, diktatörlük rejimlerinin dış baskı arttıkça rejimini güçlendirmesi gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, tıpkı

dünyadaki çeşitli diktatörlükler gibi Kuzey Kore rejimi de, Amerikan karşıtlığı üzerinden rejimini güçlendirebilme şansına sahiptir. İkinci lehte durum ise Birleşik Devletler'in Kuzey Kore'ye yönelik diplomatik ve ekonomik baskılarının Rusya ve Çin'in bu ülkeye yönelik ekonomik ve politik desteğini tetiklemesidir. Dolayısıyla Kuzey Kore'nin nükleer altyapısının tümüyle imha edilmesi seçeneği dışındaki yaptırımlar Pyongyang rejimi tarafından kolaylıkla *'faydaya'* çevrilebilmektedir.

Bu şartlar altında Kuzey Kore'yi nükleer programını sürdürmekten alıkoymabilecek en uygun stratejinin *'cezalandırmaya'* değil, *'yadsımaya dayalı caydırıcılık'* (*deterrence by denial*) anlayışını ön plana çıkartmak olabileceği öne sürülebilir. Bu doğrultuda, Birleşik Devletler'in Kuzey Kore'nin gelecekteki nükleer güç gösterilerini engellemek için *'Anti-Balistik Füze'* (*ABM*) savunma sistemine ağırlık vermesi gerekmektedir. Birleşik Devletler, Kuzey Kore'nin başarılı füze test etme faaliyetlerini yadsıma (başarıdan yoksun bırakma) kapasitesini arttırdıkça, gerek uluslararası gözlemciler nezdinde gerekse de kendi toplumu önünde küçük düşmekten ve zayıflığının açığa çıkmasından kaçınan bir rejime karşı caydırıcılığını da arttırmış olacaktır. Çünkü Kuzey Kore'nin belirli periyotlarla çeşitli propaganda ve seremoniler eşliğinde gerçekleştirdiği nükleer testlerin Amerikan savunma füzeleri tarafından bloke edilmesi rejimi olabildiğince küçük düşürecektir. Elbette ki Birleşik Devletler'in Kuzey Kore tehdidine karşı Güney Kore'ye bir *ABM* sistemi kurma girişimi büyük güçler arasındaki nükleer denge bakımından (karşılıklı mahvolma dengesi) büyük krizler yaratacaktır. Çünkü Kuzey Kore'nin olası bir nükleer saldırısını bloke etmek niyetiyle kurulması olası bir güçlü füze savunma sistemi, aynı zamanda Rusya ve Çin'in Birleşik Devletler'e yönelik *'ikinci vuruş/misilleme vuruşu'* yeteneklerini yok edeceği için, bu devletlerin Birleşik Devletler'e karşı nükleer caydırıcılıkları iflas edebilecektir. Zira *ABM* sistemi bir kez inşa edildikten sonra, bu savunma sisteminin hangi niyet ile inşa edildiğinin bir önemi kalmamakta; potansiyel olarak tüm nükleer taraflara karşı genel bir savunma kalkanı yaratmaktadır. Büyük güçler arasındaki bu nükleer etkileşim ise günümüz itibarıyla Kuzey Kore'ye yönelik mutlak bir nükleer şemsiye oluşturmanın önündeki en büyük engeldir.

Bu şartlar altında, Birleşik Devletler'in Kuzey Kore'ye yönelik olarak bir yandan olası bir nükleer girişimin karşılıksız bırakılmayacağı konusundaki nükleer tehditleri sürdürmek, diğer yandan ekonomik yaptırımlar çerçevesindeki pazarlık seçeneğini sürekli açık tutmak ve son olarak üçüncü nükleer tarafları (özellikle Rusya ve Çin'i) Kuzey Kore'nin nükleer programının sonlandırılması konusunda ortak hareket etmeye ikna etmek şeklindeki bir kombinasyona dayalı politikayı sürdürmek zorunda olduğu görülmektedir.